РЕЦЕНЗІЯ
доктора економічних наук, професора Гринько Тетяни Валеріївни на дисертацію Чичотки Валерія Валентиновича «Формування та реалізація стратегії розвитку підприємства в умовах трансформації його потенціалу» подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Суттєві трансформації економічного простору України, зумовлені структурними зрушеннями, посиленням впливу зовнішніх дестабілізуючих чинників та зростанням невизначеності бізнес-середовища обумовлюють необхідність формування принципово нових підходів до функціонування та розвитку підприємств, що забезпечуватиме їх адаптивність, стратегічну стійкість та конкурентоспроможність. Особливої актуальності ці процеси набувають в умовах воєнного стану, обмеженості ресурсного забезпечення, прискорення технологічних змін та цифровізації. Таким чином, апробовані багаторічною практикою традиційні підходи до стратегічного управління в умовах динамічних трансформацій та невизначеності економічного середовища поступово втрачають свою ефективність, визначаючи необхідність додаткових наукових розробок щодо розроблення нових підходів та механізмів формування й реалізації стратегії розвитку підприємств з урахуванням трансформації їх потенціалу. Наукова складність цієї проблематики обумовлена тим, що взаємозв'язок між стратегією розвитку та потенціалом підприємства має двосторонній характер. З одного боку, структура, рівень та динаміка потенціалу визначають стратегічні альтернативи і можливості їх реалізації, з іншого - стратегія підприємства через управлінські рішення, організаційні зміни, розподіл та перерозподіл ресурсів впливає на трансформацію потенціалу, що в свою чергу чинить вплив на розвиток підприємства. Отже, особливої наукової значущості набуває дослідження не окремих процесів формування стратегії чи розвитку потенціалу, а комплексне дослідження їх динамічної узгодженості, взаємозумовленості та механізмів взаємного впливу.

У дисертаційній роботі Чичотки Валерія Валентиновича запропоновано концептуальну модель формування та реалізації стратегії розвитку підприємства в умовах трансформації його потенціалу, яка забезпечує взаємоузгодженість процесів трансформації потенціалу та реалізації стратегії розвитку підприємства через безперервне адаптивне управління стратегічною траєкторією, що сприяє підвищенню гнучкості, обґрунтованості стратегічних управлінських рішень та стратегічної стійкості підприємства.

Таким чином, тема дисертаційної роботи, яка має на меті поглиблення теоретико-методичних положень та розроблення практичного інструментарію щодо формування й реалізації стратегії розвитку підприємства в умовах трансформації його потенціалу, який базується на забезпеченні та підвищенні його резильєнтності є актуальною та відповідає сучасним потребам розвитку економічної науки та суспільства.

ЗВ'ЯЗОК РОБОТИ З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ТЕМАМИ, ПЛАНАМИ

Дисертаційна робота Чичотки Валерія Валентиновича виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт факультету економіки Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара в рамках науково-дослідних тем: «Економічні детермінанти розвитку інноваційно-орієнтованих бізнес-структур в цифровому суспільстві» (номер державної реєстрації 0122U001404, 2022-2024 рр.), у рамках якої дисертантом було удосконалено науково-методичний підхід до формування та реалізації стратегії розвитку підприємства, який ґрунтується на системному поєднанні діагностики, типологізації та прогнозування трансформаційних змін його потенціалу; «Моделювання соціально-економічних процесів та систем у контексті забезпечення економічної безпеки» (номер державної реєстрації 0125U002083, 2025-2027 рр.), в контексті якої автором було удосконалено методичний інструментарій діагностики потенціалу підприємства шляхом застосування нечітко-множинного моделювання та інтеграції резильєнтної складової, структурованої за моделлю 4А; «Концептуальні засади адаптації бізнес-моделей та процесів підприємств до умов економічної нестабільності» (номер державної реєстрації 0125U002050, 2025-2027 рр.), в рамках якої автором було удосконалено концептуальну модель формування та реалізації стратегії розвитку підприємства в умовах трансформації його потенціалу, відмінною особливістю якої є застосування двоконтурного механізму стратегічної адаптації, що забезпечує своєчасне коригування механізмів реалізації стратегії або перегляд стратегічних цілей відповідно до характеру та масштабів змін потенціалу підприємства.

СТУПІНЬ ОБГРУНТОВАНОСТІ ТА ДОСТОВІРНОСТІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ

Обґрунтованість та достовірність викладених у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується тим, що вони базуються на фундаментальних положеннях загальної теорії систем, організаційної резильєнтності, концептуальних засадах стратегічного управління та наукових здобутках вітчизняних і зарубіжних учених у сфері стратегічного управління, формування та реалізації стратегій розвитку підприємств, оцінювання й трансформації їх потенціалу. Широту опрацювання наукової проблематики підтверджує список використаних джерел, який налічує 287 найменувань та свідчить про належний рівень науково-інформаційного забезпечення дослідження.

Дисертаційна робота побудована логічно, висновки та рекомендації представлено послідовно. Наукові положення, основні результати і висновки дисертації мають достатній ступінь достовірності і обґрунтованості, що забезпечено кваліфікованим використанням автором сучасних методів та прийомів дослідження: узагальнення, аналізу та синтезу (для уточнення сутності й структури потенціалу); теорія нечітких множин та лінгвістичних змінних (для формалізації якісних оцінок складових потенціалу); метод аналізу ієрархій Т. Сааті (для визначення вагових коефіцієнтів складових потенціалу); метод експертного оцінювання та коефіцієнт конкордації Кендалла (для збору та перевірки узгодженості вихідних даних); самоорганізаційні карти Кохонена (для

кластеризації підприємств); адаптивні нейро-нечіткі системи виведення (для прогнозування розвитку потенціалу); методи економіко-статистичного та графічного аналізу (для наочного подання результатів).

Чітке формулювання мети та завдань дисертаційної роботи забезпечило логічну послідовність дослідження й одержання вагомих теоретичних і практичних результатів. Запропоновані автором підходи до розв'язання поставлених наукових завдань характеризуються належною обґрунтованістю та методологічною узгодженістю, що дозволило повною мірою досягти визначеної мети дослідження.

Аналіз дисертації, розроблених і представлених наукових положень та рекомендацій дозволяє зробити висновок про відповідність ступеня їх обґрунтованості встановленим вимогам.

Об'єкт, предмет, мета дисертаційної роботи логічно пов'язані та повністю окреслюють напрямок дослідження.

Необхідно відзначити ґрунтовність теоретичного, методичного та практичного опрацювання автором проблематики дослідження. Робота характеризується логічною послідовністю викладення матеріалу, чіткою структурою та змістовною узгодженістю розділів і підрозділів, що забезпечує комплексність розкриття поставленого наукового завдання.

Отже, вищезазначене свідчить про обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, що викладено у дисертаційній роботі Чичотки В.В.

ПОВНОТА ВИКЛАДУ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЇ В НАУКОВИХ ВИДАННЯХТА АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз дисертаційної роботи Чичотки В.В. дає підстави відзначити комплексний характер проведеного дослідження, глибину опрацювання наукової проблематики та вагомість одержаних результатів. Основні наукові положення, висновки й рекомендації знайшли відображення в її наукових публікаціях, що свідчить про належний рівень апробації та оприлюднення результатів дослідження.

Дисертація є самостійною, логічно завершеною науковою працею, яка характеризується цілісністю авторського підходу, послідовністю розв'язання поставлених завдань і спрямованістю отриманих результатів на розвиток теоретико-методологічних засад та розроблення інструментарію щодо формування й реалізації стратегії розвитку підприємства в умовах трансформації його потенціалу.

Основні положення дисертаційної роботи пройшли апробацію на 15 міжнародних наукових та науково-практичних конференціях. За результатом дослідження опубліковано 25 наукових праць, з них 8 статей у наукових фахових виданнях України, 2 праці, які додатково відображають результати дисертації (з них 1 розділ у колективній монографії та 1 – у науковому періодичному іноземному виданні) та 15 тез доповідей у матеріалах наукових та науково-практичних конференцій. У публікаціях, виконаних у співавторстві, визначено особистий внесок Чичотки В.В.

Аналіз публікацій автора дозволяє дійти висновку про повноту викладення основних наукових положень дисертаційного дослідження у науковій літературі.

НАУКОВА НОВИЗНА ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретико-методологічних засад стратегічного управління підприємством та розробленні науково-методичного інструментарію формування й реалізації стратегії його розвитку з урахуванням динамічних трансформацій потенціалу.

Важливою перевагою дисертаційного дослідження є комплексний підхід до розв'язання наукового завдання, що передбачає системне поєднання організаційних та економічних аспектів формування й реалізації стратегії розвитку підприємства з урахуванням трансформації його потенціалу та необхідності забезпечення стратегічної стійкості.

Вагомим науковим результатом є удосконалення концептуальної моделі формування та реалізації стратегії розвитку підприємства, що ґрунтується на адаптивному управлінні стратегічною траєкторією, передбачає двоконтурний механізм стратегічної адаптації та забезпечує динамічне узгодження стратегічних орієнтирів із можливостями підприємства та сприяє підвищенню гнучкості, своєчасності й обґрунтованості стратегічних управлінських рішень (стор. 93-104, 107).

Також позитивну оцінку заслуговує розроблений науково-методичний підхід, який інтегрує діагностику, типологізацію та прогнозування потенціалу в єдиний цикл стратегічного управління. Його відмінною особливістю є використання матриці «кластер потенціалу × траєкторія розвитку», що забезпечує поєднання структурних і динамічних характеристик потенціалу під час обґрунтування стратегічного вибору траєкторії розвитку підприємства (стор. 191-195).

Наукову значущість мають удосконалені ієрархічна модель потенціалу підприємства (стор. 54-59) та методичний інструментарій його діагностики на основі нечітко-множинного моделювання як самостійної складової оцінювання, структурованої відповідно до моделі 4А (стор. 59, 130-146). Принципово важливим є виокремлення резильєнтного потенціалу, що характеризує здатність підприємства зберігати стійкість, адаптуватися до змін, відновлюватися після кризових впливів і забезпечувати безперервність стратегічного розвитку.

Заслуговує на увагу запропонований дисертантом підхід до типологізації підприємств за профілем потенціалу із застосуванням самоорганізаційних карт Кохонена, що дозволяє враховувати структурні відмінності між підприємствами навіть за близьких значень інтегрального показника, але принципово різною його структурою (стор. 160-177). Такий підхід підвищує обґрунтованість стратегічної типологізації підприємств, запобігає їх необґрунтованому об'єднанню в однорідні стратегічні групи та створює передумови для диференційованого вибору стратегій розвитку.

В дисертації удосконалено теоретико-категоріальний базис потенціалу підприємства шляхом його трактування як динамічної багаторівневої системи взаємопов'язаних ресурсів і можливостей, здатної до мобілізації та трансформації, що забезпечує адаптацію підприємства до змін середовища,

сприяє формуванню стійких конкурентних переваг і створюють передумови для його довгострокового стратегічного розвитку та життєздатності (стор. 35-46).

Дисертантом розвинуто модель прогнозування траєкторій розвитку потенціалу підприємства на основі адаптивних нейро-нечітких систем, яка поєднує точність прогнозування з інтерпретованістю результатів завдяки використанню нечітких правил «якщо–то» та забезпечує сценарне оцінювання впливу управлінських рішень, зокрема спрямованих на зміцнення резильєнтності, що дозволяє обґрунтовувати вибір перспективних траєкторій розвитку потенціалу підприємства (стор. 178-187). Також заслуговує на увагу розвинутий в дисертаційній роботі механізм реалізації та моніторингу стратегії розвитку потенціалу підприємства, який ґрунтується на циклічності, зворотному зв'язку та самокоригуванні стратегічних рішень за результатами повторної діагностики (стор. 199-206).

В роботі автором набула подальшого розвитку класифікація видів потенціалу підприємства за напрямами його використання шляхом виокремлення потенціалу поточного функціонування, стратегічного, надлишкового (проблемного) потенціалу та потенціалу синергії. На відміну від традиційних підходів, така класифікація дозволяє диференціювати складові потенціалу за їх роллю в забезпеченні поточної діяльності та стратегічного розвитку підприємства (стор. 51-54, 62).

Наукова новизна одержаних результатів визначається оригінальністю авторського підходу до розв'язання наукового завдання. Аналіз представлених наукових результатів дає підстави стверджувати, що вони відповідають темі, меті та завданням дисертаційної роботи, характеризуються змістовною взаємоузгодженістю та в сукупності становлять цілісне й логічно завершене наукове дослідження.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані в процесі дослідження теоретичні результати доведенні до рівня практичного інструментарію щодо формування та реалізації стратегії розвитку підприємства в умовах динамічних трансформацій його потенціалу. Основні положення, висновки та результати дисертаційної роботи Чичотки Валерія Валентиновича на тему «Формування та реалізація стратегії розвитку підприємства в умовах трансформації його потенціалу» впроваджено в практичну діяльність низки підприємств, зокрема:

- ТОВ «БІЛТЕКС» (довідка № 14.01.2026-2 від 14.01.2026 р.);
- ТОВ «АІБЕНД» (довідка № 21-07/4258 від 15.07.2026 р.);
- ТОВ «НФМ АГРО» (довідка № 1-03/1714 від 27.05.2026 р.);
- ТОВ «ДИНАМІК ІНВЕСТ ГРУП» (довідка № 42-06-241 від 10.06.2026 р.);
- ТОВ «МЕД-СЕРВІС (довідка № 12234 від 22.06.2026 р.).

Важливим підтвердженням практичної цінності дисертації є також використання його науково-методичних результатів в освітньому процесі факультету економіки Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Зокрема, результати впроваджено під час викладання дисциплін «Стратегія підприємства», «Статистичні методи економічної діагностики соціально-економічних процесів» для здобувачів першого (бакалаврського)

рівня вищої освіти та «Стратегічне управління корпораціями», «Моделювання та прогнозування бізнес-процесів» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти (акт № 87-904-162 від 31.08.2026 р.).

Прикладну значущість одержаних результатів підтверджено їх використанням Департаментом освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка від 24.08.2026 р.).

Аналіз дисертаційної роботи Чичотки В.В. та наукових публікацій за її тематикою дає підстави відзначити вагомість одержаних результатів, їх теоретичну і практичну значущість.

ДОТРИМАННЯ ЦІННОСТЕЙ ТА ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дисертаційна робота Чичотки Валерія Валентиновича є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному науково-теоретичному та методичному рівнях. Представлені результати свідчать про дотримання автором цінностей та принципів академічної доброчесності. Використані наукові положення, ідеї та результати досліджень інших учених супроводжуються відповідними посиланнями на першоджерела. За результатами аналізу дисертації та наукових публікацій за її тематикою ознак порушення академічної доброчесності не виявлено.

ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЇ

Визнаючи високий рівень теоретико-методичного обґрунтування, достовірність одержаних наукових результатів та практичну значущість дослідження слід відмітити окремі дискусійні положення та зауваження:

1. Запропонований автором алгоритм інтегрального оцінювання потенціалу підприємства ґрунтується на адитивному агрегуванні нечітких оцінок його шести складових із використанням вагових коефіцієнтів (формула 2.4, стор. 127). Визнаючи обґрунтованість такого підходу, варто зазначити, що адитивна модель допускає взаємну компенсацію оцінок окремих складових, тоді як характер їх взаємодії може бути складнішим. У зв'язку з цим доцільно було б приділити додаткову увагу можливостям урахування комплементарних зв'язків, синергетичних ефектів та критичних обмежень, за яких недостатній розвиток однієї складової не може повністю компенсуватися високим рівнем інших. Це сприяло б розширенню аналітичних можливостей запропонованого інструментарію та підвищенню точності відображення особливостей формування потенціалу підприємства.

2. Позитивно оцінюючи розроблений автором методичний інструментарій діагностики потенціалу підприємства із застосуванням нечітко-множинного моделювання, що включає резильєнтну складову як самостійну, водночас дискусійним є використання для дефаззифікації інтегральної оцінки середнього арифметичного чотирьох параметрів трапецієподібного нечіткого числа (формула 2.5 стор. 137-138), яке в роботі визначено як спрощений метод центру ваги. Проте зазначені способи дефаззифікації не є математично тотожними, що може зумовлювати відмінності в отриманих інтегральних оцінках. У зв'язку з цим, доцільним було б надати додаткове обґрунтування вибору саме такого

способу дефаззифікації та оцінити його вплив на результати діагностики потенціалу підприємства, зокрема на визначення його рівня за запропонованою шкалою.

3. У роботі обґрунтовано необхідність коригування механізмів реалізації стратегії відповідно до змін потенціалу підприємства та зазначено, що відповідні трансформації супроводжуються трансакційними, адаптаційними й інвестиційними витратами (стор. 102). Потребує додаткового методичного обґрунтування твердження щодо економічної виправданості таких витрат. Зокрема, доцільним було б конкретизувати підходи до співвіднесення очікуваних стратегічних результатів із витратами на трансформацію потенціалу, що дозволило б підвищити обґрунтованість управлінських рішень щодо вибору напрямів стратегічних змін.

4. Потребує уточнення питання щодо можливості повноцінного застосування підприємствами з різним рівнем технологічного розвитку запропонованої дисертантом концептуальної моделі формування та реалізації стратегії розвитку підприємства (рис. 1.6 стор. 94), яка передбачає інтеграцію цифрової екосистеми, технологій штучного інтелекту та прогнозної аналітики в єдиний цикл стратегічного управління. Також додаткового обґрунтування потребують організаційно-економічні умови практичного впровадження такої моделі, зокрема вимоги до цифрової зрілості підприємства, інформаційного забезпечення та необхідних ресурсів.

5. Запропонована автором матриця «кластер потенціалу × траєкторія розвитку» (рис. 3.19 стор. 192) дозволяє диференціювати стратегічні альтернативи відповідно до стану та прогнозованої динаміки потенціалу підприємства, однак додаткового обґрунтування потребують критерії стратегічного вибору з урахуванням ресурсних обмежень і ризиків. Зокрема, результати моделювання (табл. 3.20 стор. 208) свідчать про найбільший прогнозований приріст потенціалу за стратегій активного розвитку та лідерства навіть для кризових підприємств, хоча їх реалізацію автор вважає недоцільною. Конкретизація критеріїв ресурсної забезпеченості, допустимого ризику та організаційної готовності дозволила б підвищити обґрунтованість стратегічного вибору й практичну значущість запропонованої матриці.

Разом з тим, вищевказані зауваження не знижують позитивної оцінки теоретичного рівня та практичної цінності результатів дисертаційної роботи Чичотки Валерія Валентиновича та можуть бути використані як рекомендації для подальших досліджень.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСОВОК ПРО ВІДПОВІДНІСТЬ ДИСЕРТАЦІЇ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

На підставі ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та наукових публікацій Чичотки Валерія Валентиновича можна зробити висновок, що дисертація на тему «Формування та реалізація стратегії розвитку підприємства в умовах трансформації його потенціалу» за своїм змістом і структурою є завершеним, логічним, самостійним науковим дослідженням, що має теоретичне значення і практичну цінність. Зміст дисертаційної роботи відповідає визначеній меті, поставлені завдання вирішенні повною мірою. За рівнем наукової новизни наведені у дисертаційній роботі результати відповідають вимогам, що

висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка. Наукові публікації за темою дисертаційної роботи достатньо повно розкривають зміст проведеного дослідження, їх обсяг та кількість відповідають вимогам МОН України.

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що дисертація Чичотки Валерія Валентиновича на тему «Формування та реалізація стратегії розвитку підприємства в умовах трансформації його потенціалу» за актуальністю, науковим рівнем і практичною цінністю отриманих результатів відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р. та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та припинення дії рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами). Вважаю, що здобувач є сформованим науковцем, який повною мірою оволодів методологією наукової діяльності та заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент:
Доктор економічних наук, професор,
Академік Академії економічних наук України,
Заслужений діяч науки і техніки України,
декан факультету економіки
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара — Тетяна ГРИНЬКО

Підпис засвідчую:
вчений секретар
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара — Тетяна ХОДАНЕН

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ * Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара * 02066747 *